

BUITEN

2^e JAARGANG N°. 41.

ZATERDAG 10 OCTOBER 1908.

Foto Aug. F. W. Vogt.

AUTO-TOCHT GENUA—AMSTERDAM.
DE MOOISTE „ARC DE TRIOMPHE” VAN FRANKRIJK TE ORANGE.

BUITEN

Geïllustreerd Weekblad
aan het Buitenleven gewijd

REDACTIE:

H. VAN BOOVEN, te HILVERSUM

MEDEWERKERS.

ARCHITECTUUR, (*Gebouwen, woninginrichting, meubelen, verlichting, verwar-
ming, enz.*) TUINARCHITECTUUR; PLAATSBSCHRIJVING: A. F. VAN
BEURDEN, H. VAN DER BORCH VAN VERWOLDE, WOUTER COOL, C. I., S. V. H.,
J. W. HANRATH, E. RUEMPOL, LEONARD A. SPRINGER, D. F. TERSTEEG,
P. WESTBROEK.
BLOEMEN- EN MOESTUIN; (*Serres, kassen, enz. vruchtboomen, sierheesters*).
J. G. BALLEGO, K. BERENDSEN, JAC. B. BRINK, E. H. J. CUNAEUS, A. FIET,
J. J. KRUYFF, E. TH. WITTE.
FOKKEN EN KWEEKEN: (*Paarden, runderen, wolven, honden, pluimvee en
ander gevogelte, vissen, bijen*): F. BLAAUW, G. C. DUVAL VERWEY,
CHR. H. J. RAAD, S. SPANJAARD LZN., JOH. PH. TUYT.
FOTOGRAFIE: J. A. BAKHUIS, M. A. BOER, F. F. BRUYNING JR., DR. A. J.
M. GARJEANNE, AUG. F. W. VOGT, MEVR. C. DE VRIES-BLOM.
HYGIËNE, (*Tuinstdeden*) OPVOEDING EN ONDERWIJS: J. BRUINWOLD RIEDEL,
G. H. DEMMINK, J. C. G. GRASÉ.
LANDBOUW, LANDBOUW-ECONOMIE, HEIDEONTGINNING EN BOSCH-
CULTUUR: (*Cultuurplanten, woudflora, veredeling van gewassen, enz.*) L.
BROEKEMA, F. F. BRUYNING JR., J. P. VAN LONKHUIJZEN, J. RINKES BORGER,
J. Z. TEN RODENGATE MARISSSEN, A. J. VAN SCHERMBEK, C. G. SPENGLER,
DR. J. J. OTT DE VRIES.
LEVENDE NATUUR EN LETTERKUNDIGE BIJDAGEN: MEJ. A. BIEN-
FAIT, MEJ. C. BIENFAIT, M. J. BRUSSE, BERN. CANTER, J. DAALDER DZN.,
P. FRANSEN JZN., DR. A. J. M. GARJEANNE, G. DE GRAAF, E. HEIMANS,
MEVR. HOFFMANN, W. C. VAN MEURS, DR. EDW. B. KOSTER, M. KRAMER,
JOH. DE MEESTER, HENRI MEIJER, J. REDDINGUS, E. RUEMPOL, TOM SCHIL-
PEROORT, MEJ. B. STOLK, DREVES UITTERDIJK.
METEOROLOGISCHE EN ASTRONOMISCHE MEDEDEELINGEN: DR. C.
SCHOUTE, J. VAN DER BILT, PROF. DR. A. A. NIJLAND.
SPORT: (*Cricket, golf, hockey, kaatsen, lawntennis, voetbal, ijskolf (bandy), enz.;
paardensport; jacht en jachthonden; automobilisme, wielrijden, toerisme; roeien,
zeilen, zwemmen, vissen, watertochtes; biljarten, schermen, vuistvechten, enz.;
wedstrijden*) J. COUCKE, A. W. H. W. H. R. VAN MANEN.

INHOUD:

Drie dagen door Zeeland, door Scheuer (slot)	blz. 482
Te vrij vertaald, door E. Th. W.	483
Pruimen, door E. Th. W.	483
Herfstkleuren, door G. de Graaf	483
Auto-tocht Genua-Amsterdam, door H. v. B., geïllustreerd (vervolg)	blz. 481 en 484
„Gaste mit kerremis”, door M. Kramer (woord vervolgd)	488
Het Haagse Bosch, door A. Moresco, geïllustreerd	490
De aardruys, door P. Franssen Jz., geïllustreerd	492
De stinkzaam, door L. Dorsman Jz., geïllustreerd	492

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Bij iedere rubriek wordt gelegenheid voor correspondentie opengesteld en gelieve men vragen aan de Redactie te richten.
Fraaie foto's zullen gaarne ter beoordeling ontvangen worden. Te adresseeren aan de Redactie of aan de Uitgevers. De inzender verzuime vooral niet duidelijk zijn naam en adres te vermelden; ook achter op de foto's.
Van tijd tot tijd zullen prijsvragen voor de beste foto's op een of ander gebied worden uitgeschreven.
De Uitgevers verzoeken beuveldelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van een annonce, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.
Het auteursrecht voor den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de Wet van 28 Juni 1881, Stbl. No. 214.

Uitgave van SCHELTEMA & HOLKEMA'S BOEKHANDEL
K. Groesbeek & Paul Nijhoff - AMSTERDAM -

DRIE DAGEN DOOR ZEELAND.

(Slot).

HET Sloe is niet breed, het afgrijselijk-geaccidenteerde stuk straatweg over den Sloedam derhalve gelukkig slechts kort, en weldra herademden we op Bevelandschen bodem, waar we aanstonds ons konden verlustigen aan veel betere bestrating.

Dit grootste der Zeeuwsche eilanden heeft niet dan na eeuwenlangen strijd met de zee zijne tegenwoordige afmetingen en vorm verkregen; het heeft evengoed als Noord-Beveland en Schouwen zijne periodieke overstromingen gekend, en nog ten huidigen dage is Zuid-Beveland het land der calamiteuse polders. Zoowel het Oostelijk als het Westelijk uiteinde des eilands heeft in den loop der tijden onophoudelijk van gedaante verwisseld. Lag in de middeleeuwen het zwaartepunt aan de Oostelijke, naar Noord-Brabant gekeerde zijde, en bestond van de tegenwoordige Westelijke helft, thans zulk een kloek, gedegen vierkant, op zichzelf al grooter dan Walcheren, alleen nog maar de kern, het land van Goes, door de breede Zwake van de beide Borselens en Baarland gescheiden. — tegenwoordig zweemt de vorm van het eiland naar een omgekeerde tabakspijp, waarvan de onevenredig groote

kop naar het Westen, en het smalle roer en gebogen mondstuk naar het Oosten zijn gekeerd. Die smalle pijpsteel is alles wat er van het verdronken Oostland is overgeschoten na de overstroming van het land van Saatingen in het Zuiden en Reimerswaal in het Noorden. De kop van de pijp is daarentegen voortdurend compacter geworden en in alle richtingen uitgedijd, hoewel ook aan de Zuidzijde de dorpen Westkerke, Wolphaartsdorp, St. Catharine en Stuivezand in de golven der Westerschelde verdwenen zijn. Goes, dat vroeger aan zee lag, is nu een echte landstad, slechts door een smalle havengeul, meer dan een uur gaans lang, met Zandkreek en Oosterschelde verbonden, en wordt niet meer als een kustplaats beschouwd; zij, die de Schelde bevaren, krijgen de stadstorens slechts van verre, even boven den dijk uit, te zien.

Dat het Westen des eilands van betrekkelijk jonge formatie is, blijkt ook uit het geringe aantal der dorpen, die er veel wijder uiteen liggen, dan op het zoo weinig veranderde Walcheren, daarentegen beschikt er de graanbouw over grooter en minder versnipperde uitgestrektheden vruchtbare zeelei, dan op het zustereiland. We zagen de graanvelden met het op blond haar gelijkende golvende koren zich soms een gezicht ver voor ons uitstrekken. Het systeem van successievelijke aanénrijging van ingepolderde schorren tot één geheel, iedere polder met zijn eigen ringdijk, heeft hier wel het toppunt bereikt: het traject van het Sloe tot Goes vertoont een waar labyrinth van kromme en hoekige wegen op den kruin der dijken. Langs den grooten straatweg, die Middelburg met Ierseke verbindt, en dien we tot Goes volgden, telde ik tot het eerste dorp, 's Heer Arendskerke, niet minder dan tien groote krommingen, waaronder sommige met zeer scherpe hoeken. Deze weg volgt een tijd lang den Zuidelijken oever van de lang verdwenen Zwake, een zecarm, die blijkbaar zich onderscheidde door uiterst onregelmatige kustvormen.

In het groote en fraaie dorp 's Heer Arendskerke met den origineelen oud-Zeeuwschen naam, half op, half tegen en onder den dijk gebouwd, en onder prachtig hoog geboomte verscholen, lazen we met belangstelling op den handwijzer den historischen naam van Borselen, waarheen de weg rechts afslaat, het aloude dorp, dat zijn naam gaf aan dit echt-Zeeuwsche riddersgeslacht. De familie is werkelijk van Bevelandschen stam, hoewel zij doorgaans zetelde op ter Hooge bij Middelburg of op het slot Sandenburg bij Veere, waarvan de Borselens heeren waren, van den bekenden Woffert af, den tyrannicken voogd van Jan I van Holland, tot den laatsten en best bekenden spruit van den edelen stam, den beminnelijken en in de Hollandsche geschiedenis populair gebleven Frank, den beschermer der ongelukkige Jacoba, die in zijn armen troost en vergoeding vond voor de trouwelooheid en haatzucht harer vroegere echtgenooten.

De naam van het laatste dorp vóór Goes, 's Heer Hendrikskinderen, luidt zoo mogelijk nog Zeeuwscher. Welke Heeren hier door de stichters of naamgevers dezer dorpen bedoeld zijn, zal wel altijd een mysterie blijven. De enkele voornaam, en het blijkbaar bekend veronderstellen van den adellijken geslachtsnaam, wijst op een autochthone familie, zooals b.v. die der Borselens. Maar misschien is deze gissing waanwijs en doe ik beter het glibberig terrein der hypothesen te verlaten. Iets meer ten Zuiden van Goes ligt nog een derde dorp, dat 's Heer Abskerke heet.

Tegen koffietijd reden we Goes binnen, de oude stad van Vrouwe Jacoba, het centrum en de metropolis van het eiland, en sinds de verdwijning van Reimerswaal de alleenheerscheresse. De uitgestrektheid en levendigheid van de stad vielen ons zeer mee, want daar ze kleiner is dan Middelburg en Vlissingen, of zelfs Zierikzee, hadden we onze verwachtingen niet bijzonder hoog gespannen.

Getrouw aan ons vaste principe om geen merkwaardigheden-jacht te beginnen in iedere stad, die we aandeden, bepaalden we ons tot een wandeling van een goed half uur langs de drukste straten en de fraaie, groote markt met het bekende stadhuys, waarboven het kerkdak nog uitsteekt. Vervolgens zetten we ons met gemengde gevoelens aan ons galgemaal, want onmiddellijk daarop zou de Vlissingse snelreus ons ver buiten Zeeland werven.

Het toeval had nog een aardige verrassing voor ons bewaard. In de gelazkamer van het kofthuis op de Markt waar we ons laatste Zeeuwsche maal deden, hing een schilderij, overigens van zeer middelmatige kunstwaarde, maar waarvan het onderwerp ons belangstelling inboezemde. Het was een gezicht op de tweede stad van Zuid-Beveland, het verdwenen Reimerswaal.

Welk een historie!

Reimerswaal was een der belangrijkste steden van Zeeland. Het had met Middelburg, Vlissingen, Goes, Zierikzee, Veere en Tholen stemrecht in de Statenvergadering van het gewest. De ligging aan het punt, waar zich de Oosterschelde met de Vernouts-ee vereenigde, was uiterst gelukkig. Er bestond een druk verkeer met de naburige steden Bergen en Tholen en het meer verwijderde Antwerpen. Bovendien had de stad een bloeiend achterland in de rijke polders „boost Ierseke” met de dorpen Broecke, Steynliet, Nieuwlande, Loodijke, Duvence, tegenwoordig met de hoofdstad onder de golven der Schelde begraven. Reeds vóórdat de tweede helft der zestiende eeuw aanbrak, werd het duidelijk, dat Reimerswaal ten ondergang gedoemd was. Bij den vreeselijken watervloed van 1530, die een tijd lang geheel Zuid-Beveland verzwolg, was de geheele omgeving van Reimers-

AUTO-TOCHT GENUA-AMSTERDAM.

(Vervolg).

NU en dan kregen wij ook in het Grand Hotel de Provence van dergelijke versnaperingen. De Engelschen en Amerikanen kochten van dit alles blikken vol, die ze zonder uitstel naar hun vaderland lieten opsturen, om later in Amerika terug des te beter de zoete herinnering aan Provence te proeven.

Ik heb in Avignon verschillende onvergetelijke ontmoetingen gehad, de eene al zonderlinger dan de andere, de vreemdste was wel die met de stokoude houdster van een oudhedenwinkel die mij aan Dicken's „Old Curiosity Shop” deed denken. Ik zal u eerst vertellen, hoe den volgenden dag onze eerste wandeling door Avignon alliep, hoe wij er doolden telkens bij de oude wallen of in vreemde straatjes terecht kwamen, terwijl we vergeefs zochten naar eenig overblijfsel uit die tijden van overdaad, toen de pausen hun machtige scepters zwaaiden, en de Italiaansche kunstenaars in menigte overkwamen, om de huizen van de groote heeren van de stad rijk en voornaam te versieren. Ja, er was al bitter weinig van over. Wij gingen er des ochtends op uit en liepen door een nauwe straat. Sommige huizen hadden aardige gevels, met gebeeldhouwde bogen boven de slanke vensters, maar al dat beeldhouwsel was vernield of door den tijd aangetast en ik kreeg van de meeste oudheden het idee alsof er alle antieke schoonheid lang was uit heen gevaren. Achter het postkantoor stond een zeer oude kerk, maar wat er nog aan versiering buitenop over was, dat waren brokkelige, leelijk verweerde grijze stukken steen, die voor ons niet de minste waarde hadden.

Toch heb ik van Avignon een alleraangenaamste herinnering. Er was iets in de stemming van de stad dat mij veel vreugde verschaft, iets dat mij nu nog als een geur van rusttijd denk. Als ik dan goed naga, kom ik tot de ontdekking dat het alléén geweest kan zijn, mijn ontvankelijkheid in die dagen voor de bijzondere kleur-samenvoegingen in de aspecten van de stad en het land daarbuiten: de Rhône met de ruïnes van de oude brug; aan den overkant, gezien van af de Rochers des Doms, Villeneuve les Avignon, en diep het vruchtbare van den bodem, met verre wouden, rotsen, tuinderijen, olijfbomgaarden, ruïnes, hooge, slanke populieren, witte steden heel ver, boven dat alles het blauw van den Zuid-Franschen voorjaarshemel. Het was alsof de stemming van het landschap buiten ook vermocht door te dringen in de meer dan afgeleefde stad Avignon, waar de absoluut luut doode stopverfkleur van de oude huizen, van het „palais des papes” bovenal, als iets onmisbaars werd, iets breed-klassieks, waarvan de schoonheid helder was, en verblijdend voor den ziener, droefgeestig wellicht voor den mensch die niet opmerkt, of fijn genoeg ondervindt.

Zeker is het, dat er een onloochenbare harmonie bestond in alles van de stad en wat daarbuiten stond, en het is misschien die harmonie van kleur van lijn en atmosfeer geweest die mij van Avignon als iets zeer sterks en frisch altijd zal bijblijven.

Zooals ik u reeds vertelde, om het eigenlijke stadsleven was Avignon voor mij van geen belang, de Rue de la République was gezellig, in-gezellig op enkele uren van den dag en van den nacht, het nauwe straatje met aan de eene zijde het stroomende watertje waarin tal van schepdraders beweegkracht gaven voor machines die van nut waren voor diverse industrieëlen, was heel bijzonder en buitengewoon, de enkele oude gevels van intieme hotelletjes uit de vijftiende en zestiende eeuw waren vol distinctie, de Rue des Crottes, (sic) een heel nauw steegje, „darkest Avignon” leek verbaasd griezelig, het plantsien op de „Rocher” was kunstig en fraai aangelegd, de talrijke militairen gaven iets levendigs aan de breede trottoirs van de „Cours”, maar het stond ver achter bij de mooie feestelijke stemming die dit middelpunt van het zuidelijke land bij mij te wekken vermocht.

Ik mag u dan niet verzwijgen dat het inwendige van het palais des papes voor mij een deceptie geweest is, die ik aanvankelijk lastig kon overwinnen. Door de leelijke poort kwamen wij op de beruchte cour waar de terechtstellingen moeten hebben plaats gevonden, waar ketters verbrand en onthalsd zijn door de inquisitie. Een bordje verwees ons naar den concierge die dadelijk na onze intree te voorschijn kwam in den vorm van een zwartharig, bruinooig lief jong meisje dat ons verzocht haar te volgen.

Het paleis dat sinds den revolutietijd als kazerne ingericht geweest is, heeft na lange jaren van verwaarloozing eindelijk een bestemming gekregen, meer in harmonie met de waardigheid en den luister van zijn ontzaglijk grootsch verleden. Het zal namelijk als museum worden ingericht. Eenigen tijd geleden is men reeds begonnen, om uit de groote zalen de verdiepingen weg te breken die aangebracht waren om natuurlijk meer ruimte te winnen. Indertijd zijn ook de vloeren een meter of meer opgehoogd geweest, met het wegbreken van die verhoogingen is ook een aangevang gemaakt. Wij zagen dien arbeid in vollen gang er kwam een eenvoudige steenen vloer voor den dag, nadat massa's kalk en puin waren opgeruimd. Nergens in het paleis vond ik een spoor over van de pracht en de weelde waarmede de opvolgende pausen dit geweldige bouwwerk eens geheel hebben vervuld. En was er dan nog eens hier of daar in eenig „corps de logis” iets over van fresco's, dan was van dit heerlijke schilderwerk b.v. in de zogenaamde „salle brulée” niets anders over dan wat vage vuile kleur, dat met kunst haast geen gemeenschap meer vertoonde. Van onder tot boven is die zaal met de heerlijkste muurversieringen opgeluisterd geweest, in de dagen der pausen moet men wel den indruk gekregen hebben alsof de gansche ruimte met de kostbaarste gobelins was behangen. Maar weet gij wat de brute soldaten deden die er zoovele jaren als ware vandidalen hebben huisgehouden? Zij sloegen langzamerhand alles stuk wat zij onder handen konden krijgen, vernielden de fresco's tot aan de zoldering toe, voelden zich zelfs zóo sterk om ook daar nog de gezichten van de heilige figuren af te krabben, zoodat er niets dan een gore gele plek, een gruwelijk vlak zichtbaar bleef.

Maar wat wel het jammerlijkst is om te verhalen, dat is het feit hoe het gebeurde, dat het briljante van de kleuren absoluut verdween. Ik schroom mij waarlijk om dit in mijn eigen taal te zeggen, ik wil daarom Augustin Canon maar weer even aan het woord laten:

„Malheureusement elles ont été dégradées et mutilées en 1820, par les soldats de la légion corse du colonel Tiburce Sébastiani, casernée dans le Palais. Quelque déplorable, qu'ait été ce vandalisme, il n'est rien à côté des ravages, qui s'exercent tous les jours sur ces peintures, grâce aux émanations méphitiques des latrines placées par le génie militaire au rez-de-chaussée même de la tour Saint-Jean. Ces émanations ammoniacales, se combinent avec les métaux, qui font la base des couleurs de ces peintures, font tourner peu à peu celles-ci au noir et préparent insensiblement leur destruction.” Is het te verwonderen, dat wij, met een zekeren afschuw om die barbaarsche vernieling, alles maar even vluchtig opnamen, ons alleen

Foto Aug. F. W. Vogt.

AUTO-TOCHT GENUA-AMSTERDAM.
IN HET RHÔNE-DAL. BOERDERIJ TE PIERRELATTE.

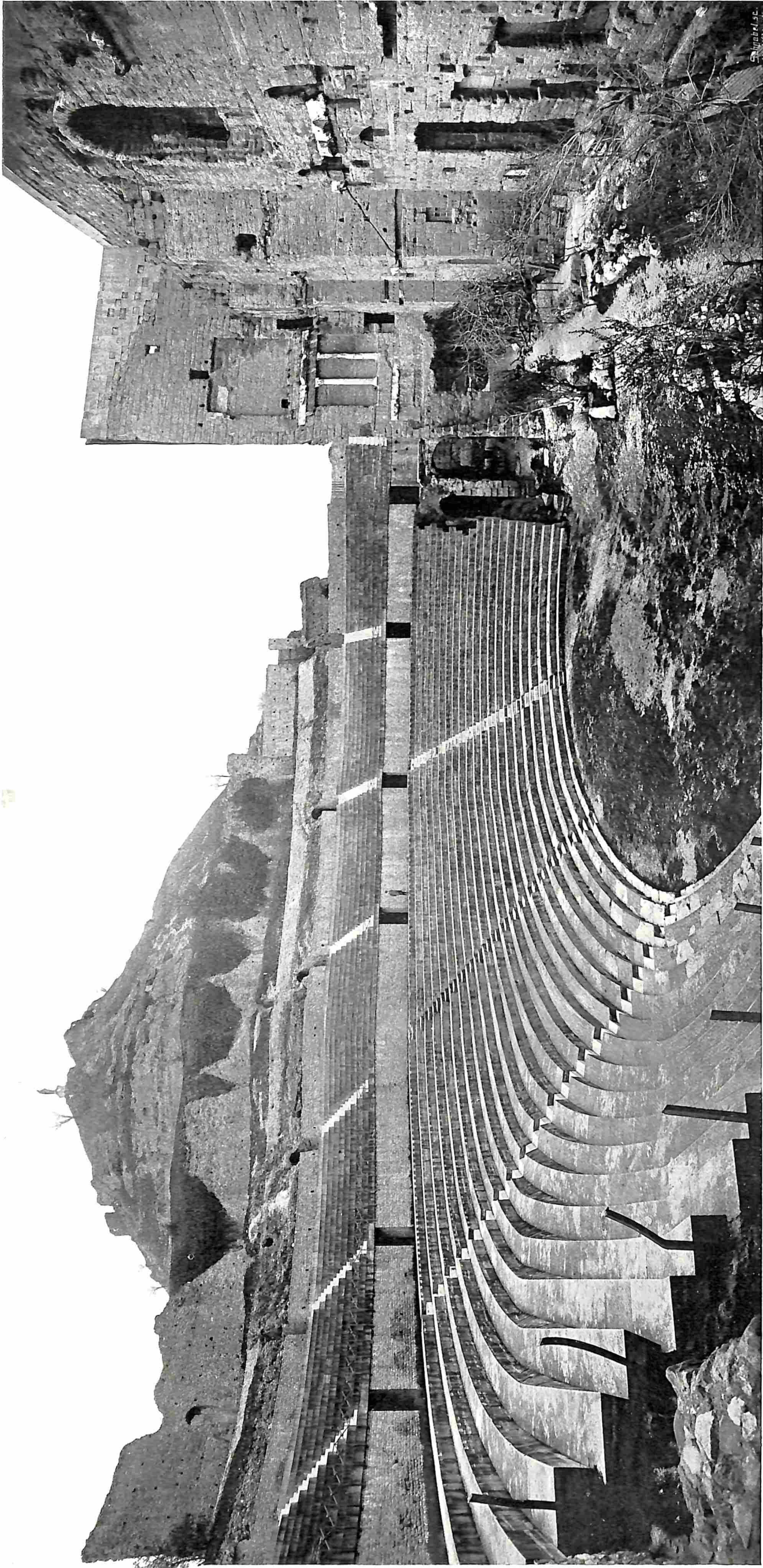

Foto Aug. F. W. Vogt.

AUTO-TOCHT GENUA - AMSTERDAM.
HET BEROEMDE „THÉÂTRE ROMAIN” TE ORANGE.

10 October 1908.

Foto Aug. F. W. Vogt. **AUTO-TOCHT GENUA-AMSTERDAM.**
LYON, LANGS DE RHÔNE.

verbazend over de geweldige hechtheid van de muren, die op meer dan één plaats ruim vier meter dik waren, zoodat er in den soldaten-tijd geheele trappen in werden uitgehouwen. Wat wij van de zalen verder zagen, was verlatenheid. Er heerschte eene stemming zóó onuitsprekelijk droef om de volstrekte vermoording van al wat er eens in het paleis schoon en merkwaardig was, dat we over die ellende van een grof soldatenhuis maar één uitroep van teleurstelling vermochten uit te brengen. Onze fotograaf had „plein pouvoir” om overal te fotograferen, wat hij maar wilde, maar hij heeft er geen oogenblik aan gedacht om u van die volslagen misère eene afbeelding te geven. Later komt Cannon in zijn boek wel wat terug op zijne bewering, dat in het paleis niet gemarteld of vermoord zou zijn: „Nous ne nions pas, que le palais Apostolique d'Avignon, qui était, avant tout, la demeure du souverain temporel ou de son représentant, et non point, comme on semble le croire, celle du souverain spirituel exclusivement, n'ait dans quelques-unes

de ses parties, servi de prison d'Etat, et même de lieu de torture, suivant les mœurs un peu rudes de l'époque. Le nom de l'Estrapade donné de ses tours l'indique clairement.”

Wij gingen na ons bezoek naar de vlak daarnaast gelegen aan het paleis, een ware verademing, om daar ten minste beeldhouwwerk in hout van al het heerlijke den loop der eeuwen door beroemde kunstenaars werd ingebracht. De kerk is Romaansch, gesticht in de IVe Eeuw. In de XIIe eeuw er het grootste gedeelte van gebouwd, waren ook schoone vensterglazen, een pauselijke zetel en een merkwaardig stuk beeldhouwwerk, dat in een afzonderlijk kapel bewaard werd. Het was gothiek werk en het stelde voor de paus, onder een baldakijn gezeten. Toen wij wederom buiten opgestoken, dat wij met zulk een beschut platform, van waar men een geweld ultiel had over het plein, bijna niet staande de wind op de Rocher, bijna niet staande Op dit 60 meter hoge des Doms zelf, mooi parkje aangelegd, en onze fotograaf had zich voorgenomen, om van af de hoogte bij de Pont d'Avignon. Ik ging er met hem te nemen van de punt, waar niemand zich bevond. De wind echter zettend, dat wij geen oogenblik onbeweeglijk konden zijn bijna van die rots afgewaaid. Dit waren ongeveer onze lotgevallen in Avignon. belet ons helaas meer te vertellen. Ik kan echter nog in het reis voor de eerste maal recht naar het Noorden vervolgen, een meedeelen, dat wij den avond van den 11den April, toen wij onze eigenaardig avontuur beleefden. Wij waren laat uit Avignon weg gegaan en wilden in Orange overnachten. Even buiten de stad employés, waaronder ook vrouwen, liepen als verdwaasd rond, er was bijna geen water in de sloot langs den weg, en de brandweer kwam nog maar niet opdagen; bovendien lagen er eenige vaten spiritus in het lokaal, die elk oogenblik konden ontploffen. Het

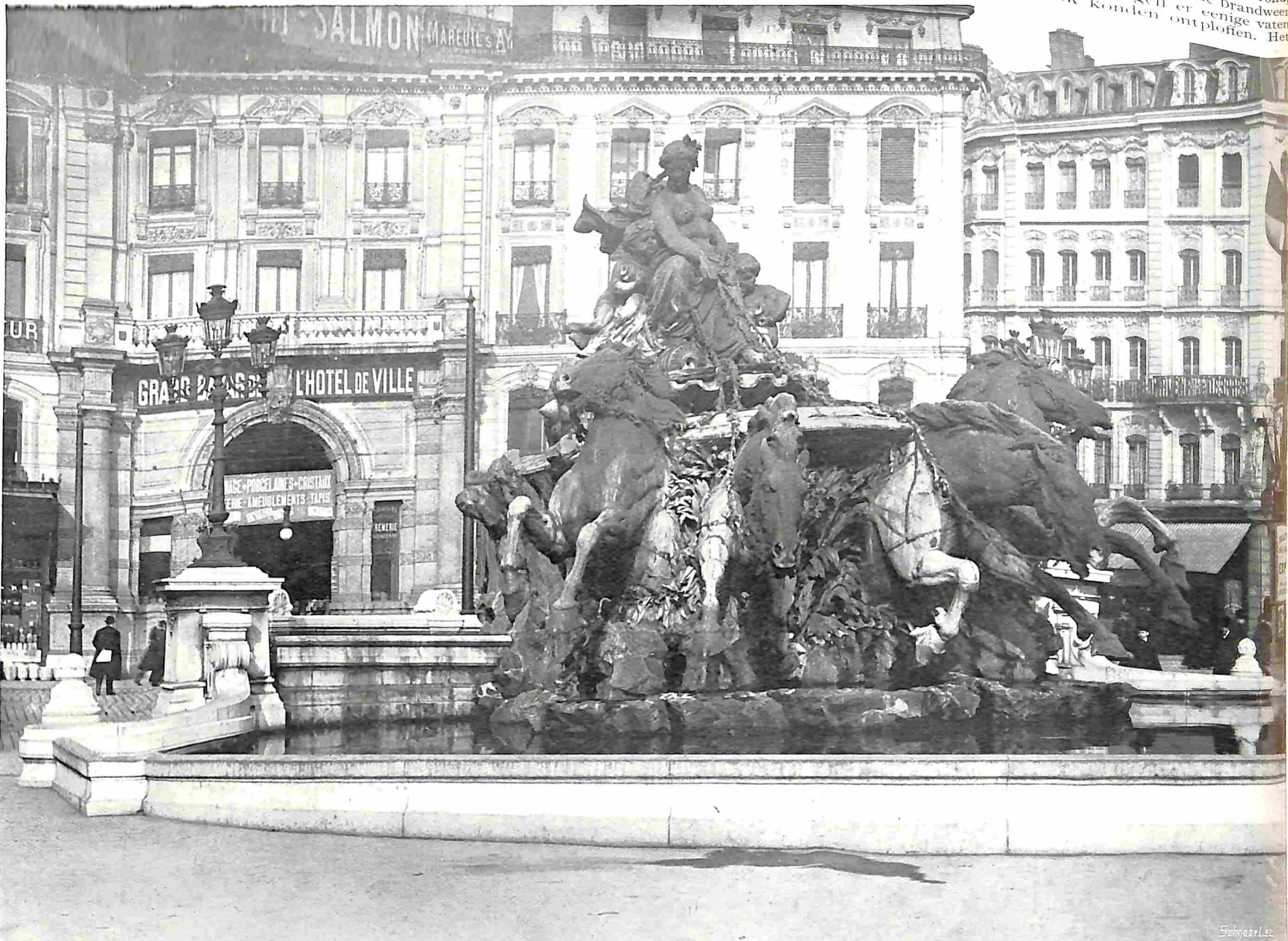

Foto Aug. F. W. Vogt. **AUTO-TOCHT GENUA-AMSTERDAM.**
LYON, DE „FONTAINE BARTHOLDI” OP DE „PLACE DES TERREAUX”.

Foto Aug. F. W. Vogt.

*AUTO-TOCHT GENUA—AMSTERDAM.
LANGS DE KADEN VAN DE RHÔNE TE LYON.*

schouwspel was te interessant, om het niet van een afstand op ons gemak te beschouwen. Wij wisten er ons echter in verband met het late uur van los te maken en reden met volle vaart langs de wegen tot voorbij Sorgues. Daar waren de wegen totaal verlaten en de avond viel. Een eind voorbij Sorgues, wij reden zeer snel, om nog vóór volslagen donker Orange te bereiken, zagen wij plotseling een auto staan, de reizigers er om heen. Ze hadden een panne. Als humane menschen waren wij verplicht die reizigers te helpen. Daar hun panne echter een héél erge was, en de wagen zelfs niet meer kon loopen, besloten wij maar weer hen op sleeptouw te nemen tot Sorgues, waar een garage en herstellingrichting was. Onder het onderzoek blees de mistral ijskoud en huizenhoog dwarrelde het verblindende stof over de verlaten, breede, witte macadamwegen. Door den orkaan geduwd kwamen wij met de treurige vracht in Sorgues. Wij hebben het droeve geselschap daarop verlaten en reden met de lantaarns op maar weer naar Avignon terug, daar deze weg ons tenminste bekend was, terwijl die naar Orange over hooge heuvels ons wat gevaarlijk leek. Het ongeluk echter wilde, we hadden er zoo spoedig niet aan gedacht, dat op één kamer na, juist dien avond verlaten, het geheele Grand Hotel de Provence bezet was. Die kamer kan twee menschen herbergen. Laat zijn wij toen op zoek gegaan naar een geschikt hotel. Alles was bezet, tot we ten slotte een vies hotel op de Cours de la République konden intrekken, waarvan de natuuristische en naturalistische beschouwingen zal besparen. Den volgenden dag was prachtig, heerlijk warm weder en geen mistral. We bleven daarom nog wat in Avignon, maakten een toertje in de omstreken ten pleziere van een onzer, die „jarig” was. Des middags verlieten wij de pausenstad eindelijk voor goed en kwamen, na de desolate reizigers in Sorgues nog even te hebben opgezocht, tegen den avond in Orange aan. Daar werd „de verjaardag” verder gevierd met een goed diner, en we dwaalden daarna nog wat door Orange, een aardig, gezellig, rustig stadje, en vertrokken den volgenden morgen vroeg. Bij het ochtendkrieken ben ik er met den fotograaf op uitgeweest. Van dien tocht zou ik u heel veel kunnen vertellen, hoe prachtig het was in dat klassieke, hoogst interessante théâtre romain, waar ieder jaar in Augustus de Comédie Française komt met een troep. Ja, het was een prachtig afscheid van Provence, het heerlijk mooie Provence, goud in de schitterende morgenzon, tot nog toe onze reis maar bij stukjes en brokjes snel geweest, van nu af aan wilden wij met groote dagreizen verder gaan. Nog dienzelfden dag wilden wij in Lyon zijn.

Wat waren de wegen langs de Rhone prachtig mooi en wat liep onze auto snel. Het was een hoogst gelukkige vaart. Aanvankelijk hadden wij tot Montélimar rechte, vlakke wegen door het dal, met de prachtigste vergezichten over de altijd blauwe rivier, de Monts du Corron, het Forêt de Marsanne en in eendriehoek reeks trokken de steden en dorpen langs ons heen: Montélimar, St. Marcel-les-Sausset, Savasse, Condillac, Les Tourettes, Les Reys, Saulcé-sur-Rhône, Bacha, Lorol, Livron, Etoile, Beauvallon, Portes Valence. Telkens waren er verrassend mooie doorkijkjes, op het dal, op verre bergen, op de breede rivier. Hoog vorenden soms de verbrokkelde muren van lang in puin gevallen kasteelen op de hooge rotsen en spiegelden zich in het water van de Rhone. En naarmate de middag naderde en het licht intenser werd, strekte zich daar het dal uit in zijn heerlijke, violette wazigen over bergen, witte stadjes, hooge, rechte populieren, glinsterende watertjes, donkere verre bosschen, woeste ruïnes, als een onwerkelijkheid. Die heele tocht door het Rhone-dal was als een oud verhaal, een boeiend vertelsel, dat werkelijkheid werd en dat wij zwijgend, of met uitroepen van verrukking aanhoorden. Wij déjeuneerden dien Zondag om half één in St. Vallier, terwijl er even regen dreigde en waren om twee uur weer reisvaardig. Het weder was weer opgeklaard en opnieuw genoten wij van het knetter groen op bezaaide velden, van den aanblik der wijnakkers tegen de bergen, de sneeuw op hooge, verre toppen, de gondachtige tinten, ja, wij reisden in een van de schoonste streken

van het onvolprezen Frankrijk, in Dauphiné, Savoie, Lyonnais. Met groote snelheid zagen wij de ruimten op ons toe schieten, een lang, verrukkelijk visioen van ideaal landschap achter ideaal landschap. Dan eindelijk, als een ontgoocheling, nadat de uren weggevloden waren op het altijd durende, regelmatige gonzen en snorren van den motor, daar doemden langs het blauwe Rhône-water de voorsteden op van Lyon. Ha! Ik zou Lyon zien, de vermaarde stad van de zijde. Eindelijk een doorkijk in het licht van de dalende zon, een zee van witte huizen. Drukker en drukker werd het langs de wegen. De witte huizen kwamen naderbij. Wij gingen door een straat vol Zondagsmenschen, volle elektrische trams, rijtuigen. Dan weer een eind huizenlooze boulevard, en eindelijk de stad, een echte stad in ruste om den Zondag. De winkels alle gesloten, luiken daarvoor. Klokken luiden, wandelaars op het trottoir, nog een paar gonzingen van den motor en we waren in het drukste verkeer. Wij toerden tegen half vijf rond door Lyon, een mooie, ruime stad, en stapten eindelijk uit voor het Hôtel de l'Europe. Wij liepen langs de kaden. Hoog waren de witte huizen tegen den stijlen linker oever opgebouwd. Wij bespraken plaatsen in een theater en maakten ons dan klaar voor het diner. Wij staken ons in onze „smokings” en gingen na den eten naar het theater. Wij vonden het zeer koud buiten, binnen in het hotel brandden de kachels dan ook. Ik heb mij zelden meer geamuseerd dan gedurende die opvoering van het zeer dubbelzinnige stuk „Le Satyre”. Ik hoop, dat we het in Holland ook nog eens zullen zin, het was allerdoelst.

Laat kwam ik in het hotel terug en ging in de groote salon

Foto Aug. F. W. Vogt.

*AUTO-TOCHT GENUA—AMSTERDAM,
LYON. „PALAIS DE LA BOURSE ET DU COMMERCE”.*

naar huis zitten schrijven, dat we nu wel gauw thuis zouden komen. Want, al zaten we nog midden in Frankrijk, het ging nu iedereen dag met groote stappen. Na Lyon kregen we Autun, dan Troyes, Reims, Luik, Arnhem. Na ruim een maand reizen zouden we over een dag of vijf, hoogstens een week, weder in Amsterdam terug komen. Zóó spoedt ook mijn verhaal ten einde. Het voornaamste, Provence, hadden wij achter den rug, nu kregen we nog wel heel interessante landstreken en de genoemde steden, waarvan vooral Autun, Troyes en Reims ons buitengewoon belangrijk schenen, maar het was nu het echte voortrukken geworden, al maar door, door, honderden kilometers, voort in een onafgebroken grommen, gonzen, snorren van onze krachtige machine, waarvoor ik de heeren Verwey en Lugard nog wel eens een afzonderlijk bedankje mag geven. Want hun „Fiat” was eenvoudig ideaal.

Ik schreef dan naar huis, en keek eens rond in de groote, voor-naam Louie XVI gemeubelde kamer, waar ik in mijn „smoking” nog heel laat te werken zat. En allengs kwam die weemoed opzetten, die we wel eens kunnen ondervinden, wanneer we zijn ergens, heel ver, en verlangen naar dingen, en wezens, die ons dierbaar en onvergetelijk zijn.

(Wordt vervolgd.)

„GASTE MIT KERREMIS.”

TIS Maandag van kerremis: „t Is vandaag voor de getrouwde lui”. Dat is zoo het gebruik 1) van oudsher op verschillende dorpen van N.-H.; in een waarvan we zoo'n dag zullen meemaken.

Ga mee naar die boerderij, wees niet bang, dat bordje met „Wacht uw voor de hond” is alleen maar aan het hek gespijkerd om vreemde bedelaars wat af teschrikken. Het beest bijt alleen, „astie brood krijgt”.

Een wijsgeerige boer denkt ge stellig, als ge daar op de groote dorschdeuren een spreuk ziet staan vol levenswijldheid: Weltevreden is het best.

Och, de boer wou er juist wat op geschilderd hebben en „Nooit gedacht”, of „Ons genoegen” en d.g. had je al in de buurt. „As z'n vrouw Ant 'ehiete had, zou ie 'r „Anna hoeve” op hebben laten verven, maar z'n vrouw hiet Guurt en dat rijmde zoo gek”. „Den maar: „Weltevreden is het best”, dat zien je ok wel.”

Loop nu s.v.p. wat op het gras; want de jonge knecht heeft de oprijlaan netjes aangeharkt. Hij legt de laatste hand „an de worft”, die heelemaal „op'erood” (opgeknapt) is voor kermis. De haag en de boome benne verlede week 'eknipt en de worft is 'emaaid. De achterstreet bij de regebak is heelemaal 'ewied en het streetje van de voordeur nee 't hekkie is mit zand in'edweild. Ja, ja, 'r was heel wat te werke voor kermis, maar de manlie (manvolk) hewwe mee'eholpe, braaf ok. 't Was 'n drukke week voor kermis, maar deuze week neme ze 't 'r maar wat van en de koeie loope in de kermis-waaid. 2)

't Is den Maandag van kermis. Strakkies komme de gaste. 't Getrouwde volk 3) is allemaal 'enood; 't ken 'n huis vol gaste worre, as ze allemaal komme en dat wul je den toch maar, als je de drukte 'r voor 'emaakt heb.

We gaan maar achterom; dat is zoo de gewoonte en „den krijg je ok dubbel”. Wat ziet de stal er nu mooi uit! Ja, „t is bij zonde”, dat van den winter de koeien er weer moeten staan. Schelpjes op de vaken of zand, waarin met de karnstok figuren zijn gedrukt, voor de schutten allerlei koper huisraad. Op het stalhout en de gang een looper; aan de schutpalen het mooie hoofdstel, het koperen bit, witte leidsels, teugels, enz. Loop maar door tot „het staltje” 4) Groote bedrijvigheid heerscht hier nog. De

- 1) Het gebruik is echter als zooveel eigenaardige gewoonten afnemende.
- 2) Dicht bij de boerderij.
- 3) Hier familie. „t Is van 't volk” = 't Is van de familie.
- 4) Dat gedeelte van den stal, waarin men zomers woont.

boer is „an 't ham snijje”: „t gebrade vleesch en 't rookvleesch is al 'edeel”. Jans, de dochter, vult de mooi gebloemde vleesch- en „keesskaaltjes” en 't „buttervlootje”. De knecht hakt selderie voor de soep, die op zoo'n gastdag nooit ontbreekt. „al ben je 'r 'n liefhebber van of niet”. Soep krijg je stellig. Nou, in dien grooten waschketel over het vuur in de „heerd” kan een aardig portie gekookt worden. De meid zal er straks een oogje op hou-den. Verbeeld je eens, dat ze (de soep natuurlijk) „anbrandt”; al is ze maar „ellies an'ezet”. „je zou 'r mooi mee zitte”. „Want al proef je het niet zoo erg meer bij de tweede skep, 't lekkere is 'r den toch maar of”.

Ook in de „keuke” 1) is het de moeite waard even een kijkje te nemen voor de gasten er zijn. Drie tafels zijn aan elkaar gezet en een vierde — 't is een vervoeloo, oud ding, dat anders vergeten op zolder staat, maar thans onder een wit kleed alle ongerechtigheden verbergt — dient in een hoek bij een bedstede als een soort buffet. Daar staan flesschen en glaasjes in groot aantal. Om een paar flesschen zoudt ge een draadje ontdekken. Dat is voor de onderscheiding van frambozen en bessen bijv. „t Fijne stien-goed” is allemaal uit de „pronk-kast” gehaald en prijkt gedeeltelijk op de drie tafels. Een „kop-pie koffie” is 't begin straks en „den brood ete”. „An 't eind van de manlie” staat een standaard met lange pijpen en een gladgeschuurd koperen komfoor met een kooltje vuur, ook „'n kisse van 'n daalder”, pas opengemaakt.

— „Vader, dr' komt oome Piet en peet Aagt de worft oprije.”

De knecht houdt in eens op met groente hakken, mompelt met iets van „t lessie zel wel kepot koke” en gaat snel „nee de achterworft” om te helpen uitspannen en „t peerd nee 't waaitje te brenge”.

— „Je mag 'm 't kluister wel andoen, aars hewwe we van evend mirakel veul spul om 'm te krijge”, zegt oome Piet, als hij het meegebrachte kluister uit „t karrebakkie” haalt.

— „'n Mooi peerd toch en stark; gien nat heertje op z'n bark en toch 'n vol uur 'eloop”, vleit de knecht. „'r Zit van evend miskien 'n kwartje op, zie je, en oome Piet is nou niet, wat je noem, erg riel”. Teun weet, hoe hij zijne klante nemen moet.

— „Ze benne wel binne, hej Teun,” zegt peet Aagt en gaat, door haar man gevolgd, de stal in, waar halverwege de gastheer hen tegemoet komt. Een eenvoudige, hartelijke verwelkoming volgt.

— „Is Guurt nog niet klaar?”

— „Gaan maar in de keuke; de vrouw is net an 'r op te gnappen, denk 'k. Doen maar net of je thuis ben; ik moet Teun nog effies hellepe, dr' komt nog meer gerit.”

Jan en Maartje, een paar kinderen, ontvangen oome en peet bij de „keukedeur”. Moeder de vrouw, die „net 'r kap 'ezet heb”,

begroet de eerste gasten in de „keuke”. De meid neemt Peet Aagt 'r hoedje aan en haar „zeumermantel”.

— „Vrouw, zel 'k de hoedjes maar op 't kamerbed legge; den ken 'r niks an komme”.

Peet Aagt haalt een opgerold zijden schortje te voorschijn en doet het voor onder een levendig gesprek met Guurt.

— „Braaiwerk hew 'k maar niet mee'enome, van middag zelle we toch wel nee de kerremis moete en den skiet je niks op.”

Oome Piet, die „z'n zije pet” op houdt, heeft zich een plaatsje gekozen en „zel 's 'n sigaar in z'n hoofd zette”. Jantje komt bij oome staan en begint een gesprek over de kermis.

— „'k Mag wel vijf 'n twintig cente verkoope, d'r benne zeu-vetien krame en 'n piassespul is 'r ok.”

Oome Piet wil juist een paar „kermiscenten” aan Jantje geven, als peet Aagt bemerkt, dat er bij het te voorschijn halen van de „portemenee” tevens „'r man z'n daagsche zaddoek” aan het licht komt.

— „Die manne, die manne toch, d'r hew 'k nou nog 'n skoone

1) Een woonkamer, die echter niet als keuken gebruikt wordt. Een eichte keuken wordt wel „kookkeuke” genoemd.

Foto Aug. F. W. Voet.

AUTO-TOCHT GENUA—AMSTERDAM.

LYON. PLACE CARNOT. MONUMENT DE LA RÉPUBLIQUE.

bloed bij z'n goed 'lege en gaat ie toch mit z'n daagsche te

„Geluklig, dat andere gasten binnenkomen: „peet Aagts rappe- ment over 'r man z'n daagsche zaddoek bloedt nou van zelf

„Wordt eenige oogenblikken zeer druk met hoedjes afzetten en mantels afdoen van het vrouwvolk („de manne houwe alles en an”) en het plaats neme der gasten. „Weer zelle we neer- t Is een geroezemoes van stemmen, als eindelijk allen

„Dorie, die is heet”. En enkele gasten gieten de koffie „r bakkie”, „bleeze 'r 's op” en drinken het schoteltje dan

„Was 'r nou an 'n koppie kouwe leut?” is de protesteerende van de meid, die „voor de koppies zorgt”.

„Vrouw, benne 'r an dat end nog meer graag nee 'n bakkie??” „De koppies legge hier meest op zij. Peet Aagt en peet Koos 'r nog wel ien.”

„As 'k je te minste niet ontrijf.” „O nej, 'r is rijkelijk 'ezet.”

(Eenige boeren tegen elkander) — „Nou, 'k docht eerst, 'k kom niks van om te gast te gaan, de barg was bar heet en 't stond 'r voor, dat we zoue moete spitte vandaag; maar 'k heb gus- ter de hooistekers 's lete komme en we zelle 't nog maar 's aanzien.”

„Nej, mijn hooi is zoo koud as 'n kikker: 'k wou, dat 'r 'n beetje broei in zat. 't Zou me niks ontskiete, as 'k 'r skimmel en krijg en den ben je van de winter lekker”.

„Nou, 'k weet 't wel niet, maar 'k geloof, dat 'r 'n boel slecht hooi 'ewonne is; je kon er dage an mekaar meest gien slag op krijgje van de regen.”

„D'r is veuls te kort. 'k Heb wel 'n drie koe hooi minder 'ewonne den verleejaar van dezelfde stikkies land. De beeste zelle gekoop (goedkoop) weze van de herfst, help maar kijke.”

„Maar de melk prijzig; wie 'r van de winter de melk onder weet te houwe, zel 'm snijje, niet zo'n beetje. Maar d'r zel 'n hoop kort voer bij moete.”

„Een best jaar voor de parlevinkers (handelaars in fourage) zel 't worre, donders nou.”

„Ik zet 'n paar diere minder op stal, 'k wul gien arremoeid hewwe. 't is zoo beroerd as je in 't voorjaar moet knijpe. En ze moete half April of mit Maai zelfs maar 's niet buite kenne. En den hooi koupe van dartig gulde de duizend pondjies! En wat is dat den nag voor 'n stal vee.”

„Moet 'r ien nog 'n koppie?” Maar de „maaid” kan niets meer slijten, zelfs niet aan oome Gert, „die 'n ouwe kolfiepul is”.

Er wordt wat anders verlangd.

5 Minuten later. „'n Bessie, zeg je, peet Griet? Suiker?”

„Is 't zoete besse? den niet.” „Nou, d'r ken wel 'n skeppie in, hoor!”

„Wat jij, peet Nel?” „Je moest mijn maar niks geve, 't slaat direkt nee me hoofd. En 't is nou al niet zuiver: 'k heb me kap al 'n beetje lossen 'edeem.”

„Nou, peet Nel, 'n freboessie; ze is niks sterk. En je moet toch meedoen om de gelijkigheid. Of 'n affekaasje mit 'n gus melk 'r in, deer zel je heelemaal gien last van hewwe, 'n klein kind wordt er gien iens dronke van.”

Peet Nel besluit tot „'n slap freboessie”. „En peet Klaassie, wat zel 't weze?”

„Ik ben maar 't best te spreke bij 'n brandewijntje mit goed suiker. Den ben 'k daagsteran 's oches zoo glunder of 'k niet vort 'eweest ben en aars ben ik zoo ziek as 'n kip.”

„Peet Aaf?” „Geef mijn maar 'n lekker annijssie.”

(De gastvrouw tot den gastheer): — „Man, benne de manlie allemaal verzien? (voorzien). Hier is rood, hoor, as oome Kees soms gien sterke drank lust.”

Maar oome Kees „zel nou maar 'r 's an de bitter gaan: 't is maar iens karremis”.

„Och man., (peet Nel roept), doen 't toch niet; hej je nag niet genog van lest, toe je de vette varkes of'eleverd heb?”

„Noodlottige opmerking. Oome Jan, de man van peet Klaassie, „groeit 'r in”, dat oome Kees „half kachel is thuis'ekomme lest.”

„Toe vent, den moet je 't leere, kijk maar nee mijn, as ik doodslaan (het glaasje uitdrink), den doen je 't ok, en den zel je 'n plezierige dag hewwe, wat ik je verastereer. We verloope 't ommers strakkies toch weer? En op de kerremis moet je vroolijk weze; as je 'n lillek gezicht zet, jage ze je weg.”

„Nou hoor, (aldus oome Kees) 'k ken 'r wel teuge, maar 'n borrel moet 'r maar 'r 's raar invalle, den ken je loope slingere van 'n half kellekie.”

Tot schik van oome Jan neemt hij er flink „de kop of”.

„Ja, oome Jan (oome Kees sprekkt), te kerremis van mid- dag, den zelle we 'm nog 's lete lee. Skosse zelle we 's echt ouwer- wes, dat 'r gien plank van de vloer heel blijft.”

„Krek, oome Kees, deer hew 'k je en dikke peet Koos zel meedoen, den gaat de vloer vast nee de kelder.”

Angstige bezorgdheid bij peet Nel, die 'r 'n beer in ziet tuimele van daag. „As me man nou toch 's niet goed wordt. Zie je, (tegen een paar andere „peetes”), hij ken 't niet hewwe as ze 'm uit- lache en dat weet oome Jan ok wel. Toe, peet Klassie, zeg 't aan-

stons 's effies teuge oome Jan, dat ie ophoudt; 'k zou me dood skame, as Kees onbekwaam wier.”

De gesprekken worden drukker, het zakelijke van straks gaat er meer en meer af. Er worden grappen verkocht, er wordt ge- lachen en gedronken. Oome Kees wordt „altemet 's in 't ootje 'enome” en door oome Jan tot drinken aangezet.

Nu en dan wordt koek „rond'ehouwe”. De vrouwen en ook de mannen grijpen er iedere keer een tweetal.

„Niet zoo lang zoeke, oome Kees”, plaagt boer Jan, als de eerste in 't „preseteertrommeltje effies nee 'n bitterkoekie grab- belt”. „zoo maar voor de laag weggrijpe, hoor! Wat ben je ok bar zoetmondig. We zelle 's 'n koekie hakke van middag bij Daan, den hej je de heele week wat lekkers te bikke”.

„Dat zelle we hewwe, oome Jan. Vrouw, hej je 't spoor- mandje nog mee'enome; 't zel vol komme mit hakkoek.”

Peet Nel is „'r niks mee in 'r draai” en waarschuwt: „Pas maar op, oome Jan is zoo'n rare koekhakker, hij zel 'n loopie met je neme.”

Maar oome Kees, die zich zelf zeer flink gevoelt, zegt met een ongewone levendigheid: „Den zel ie vroeg op'estaan moete weze. Koekhakke? Toe 'k nog vrijgezel was konne ze 't nooit van me winne en in me trouwe hew 'k nog menig koekie voor niks thuis 'ebrocht wat zeg jij, Nel?”

„Je ken wel merreke (aldus een der „oomes” tegen den gastheer), dat oome Kees an z'n derde borreltje zit, hij wordt zoo bar pratig. Dat loopt nog vast van middag mit 'm.”

„Nou, as ie strakkies eerst 's effies overend gaat en ie eet den 's goed wat, den zel 't gerust wel gaan; 'k denk nog al, dat ie 't 'r zo'n beetje om doet.”

„'k Mag 't lije.” (De gastheer): „Hale jullie de glaassies 's uit, den gane we 's wat biene rekke, 't wordt al wat voor eterstijd, as we strakkies nog te kerremis wulle.”

De pijpen worden nog eens gestopt, of een nieuwe sigaar aan- gepunt en dan trekken de gasten even naar buiten. Sommige gooien de jas uit, om in „de witte kiel” eens wat,, op de waaid” te loope. Oome Piet „wul 'r ok 's wat luchtiger bij loope”, maar komt na de eerste poging direkt van zijn plan terug. Waarom? Hoor maar naar peet Aagt.

„Kijk nou toch me kerel 's an; nou heb ie toch werachtig z'n daagsche boezeroen ook nog an. Wat skeelde je van ochend?”

„Och, wijf, 't liep alles teuge, eerst 'n koe uit land, toe spul mit de kees en den hej 'je r op lest niks meer mee op. En me kiel is toch skoon. Ja, houwe je maar stil, 'k zel me jas niet uit doen en me neus zel 'k ok wel droog houwe.”

Voor de meid en de werkster wordt het „'n druk poossie”. De tafel eerst „ofneme” en dan weer „opzette” voor etenstijd. Alle- maal „dubbele borde”; 't bovenste is voor de soep, het onderste voor „brood mit ham of 'ebrade vleesch”. „'n Hoop kellekies benne nog maar half leeg, 't is bot zonde; wat 'n aschrommel van de manlie, wat 'n koekkrummels! Ze magge ons allemaal wel 'n kwartje geve strakkies.”

't Is een heel ander aanzien in de „keuke”, als de gasten aan- stonds in kleine groepjes weer binnen komen. Na eenige minuten zijn allen weer gezeten en neemt de maaltijd een aanvang. De soep is „bovenst best”; ze is niet „effies te dik”, „niet effies te dun!” niet te vet, niet te „skraal”, nej, ze is „net goed van dikte of dunte”. Ze is „ok niet an'ezet (aangebrand) tot groote ver- lichting van de gastvrouw, die — zoals de meid tegen de werk- ster zegt — „'r nog al wat piet-lut over 'ehad heb”.

„'k Heb wel soep 'ekookt voor 'n bruileft van zoo man en ze was zoo lekker as wat. Nej, soep koke, dat ken Griet.”

„Peet Guurt, hej je gien ronde lepel voor me, 'k ken 'r de slag niet in krijgje mit zoo'n kelesteker; 'k krijg nooit genog zoo.”

Nog meerderen van het manvolk willen graag een gewonen lepel tot niet geringe ergernis der gastvrouw.

„De daagsche lepels benne niet 'edaan guster, ze benne niks glad.”

„Geef maar op, 'k zel 'm zelf wel glad krijgje; 'k weet mit zo'n lang ding gien raad. 'k Mocht 'r wel 'n touwtje an binde, je kon 'm werachtig zoo wel in je lijf krijgje.”

Een poos lang hoort men in de „keuke” niets anders dan het tikkend geluid der lepels tegen de borden.

(De gastvrouw): „Toe, je neem zeker toch nog wel 'n bordje? Neem nog wat balletjes! Toe, je heb niks gien vleesch 'enome, je eet kale soep, peet Aaf.”

„Nou, 'k zel nog 'n beetje neme deur 't harde anstaan.” „Nej, 'k dank gerust, d'r moet nog 'n plaassie overblijve voor 'n stik brood mit koerela (koe-rollade), die 'r afsgetomd lek- ker uitziet.”

„Gien liefhebbers meer voor de soep?” „Bij de manlie niet, Griet, en bij de vrullie (vrouwlui) ok gien ien meer.”

Onder het „brood-mit-vleesch” eten komt Griet, de „maaid” even zeggen: „Vrouw, d'r is zo'n kiekast-mensch van de kerremis an de deur; moet ze 'n cent hewwe?”

„Stuur maar deur, we geve an gien vreemde.” Er wordt flink „'eskoft” en onder 't „nee-dessert” moet oome Jan den ietwat sulligen oome Kees nog eens flink plagen. Om een uur of vijf staan de gasten op en jassen, hoeden en manteltjes worden voor den dag gehaald.

We gaan met de gasten te kermis. (Wordt vervolgd.)

Foto Aug. F. W. Vogt.

NAAR HET TENNIS-VELD.

HET HAAGSCHE BOSCH.

HET Haagsche Bosch is niet alleen een uitgestrektheid lokkend groen, een oase van verpoozing vlak bij de keienwoestijn van een groote stad — maar het bewaart ook onder zijne loovergewelven velerlei karakter van boommenmooi; en daarbij biedt het sommige aspecten, die de herinnering verlevendigen aan vroegere, lang voorbijgegangene tijden.

Zoo bijvoorbeeld de Sophia-laan, die men wel als den hoofdingang van het Bosch kan beschouwen. In hare wijd-diepe statigheid ademt zij een geest van kalme voornaamheid. Wanneer ge van af de Boschbrug de laan inkijkt, op een zomermorgen, als de zon door het groene bladergewelf haar gouden lichtplekjes over den bodem strooit, dan kan het dikwijls gebeuren, dat er heel in de verte, aan het einde der laan, een equipage komt aanrijden. Het zonlicht twinkelt in de gladde wielspaken, die het weerkaatsen in een gouden schitterstraal. In de wijdbreede laan teekent zich dan het voornaam doende rijtuig schijnbaar onbewegelijk af in een atmosfeer van elegant boschpark, een decor van gedistingueerde zomerrust. Het is er een grootsche stilte; er is een aristocratische afzondering van alle stadsgewoel, een opleving der natuur, die hier niet wordt geschonden door de schreeuende menschedrukke en het karrenlawaaï en de stof.

Maar 's middags wordt die stilte verbroken door een heiligheschennende luidruchtigheid. Dan is de Sophia-laan — zooals trouwens het geheele Bosch — ten prooi aan een wandelende, fietsende, automobielande menigte, die er het geroezemoes van het stadsleven brengt. Het is een stukje Spuistraat, verplaatst onder de hooge, groene boomen, een verzomerde pantoffelparade.

Maar de groote, groene velden — de Maliebaan en de Koekamp — aan weerszijden van de Sophialaan, — blijven ook dan nog in vredige rust.

De Koekamp met de rustieke boschwachterswoning blijft voor de herten, die droomerig voor zich uit staren of geluidloos heen en weder schrijden.

En over de Maliebaan — de wijde, vierkante grasvlakte — welft zich de blauwe zonnemerkel als een immense zee van blauwe puurheid. Het is er een ruimte van weide, van Hollandsche, groene weide, met geur van grassen en kruiden, aan drie kanten omzoomd door de donkere boomenrijen en aan de voorzijde uitzien op de huizen der vaderlandsch-deftige Princessengracht.

Soms is er een kleurenbeweeg, een wemeling van soldaten-uni-

formen, soms ook kwekt er het gesnater van drukdoende sportjongelui door de lucht. Maar niets van dit alles kan de wijde blijheid verstoren van de juichende blauwe luchten, van de kruiden-doorgeurde vlaktewind en het gouden geschitter van den zonnebrand.

Aan de andere zijde van de Maliebaan, tegenover en evenwijdig met de Sophialaan, ligt de Boorlaan. De beide lanen zijn ongeveer even breed, en de boomen zijn er haast even hoog; maar wat een verschil in karakter! Terwijl de Sophia-laan het cachet draagt van voornamelijk park-élegantie, is de Boorlaan een hooge en breede woudweg, die over zijn geheele lengte volhardt in eigen, bijzonder aspect.

Deze laan heeft een taak te vervullen, die heel wat anders is dan de weelde-functie van de Sophia-laan. De Boorlaan is de straatweg van den Haag naar Leiden. En dit was zij reeds eeuwen geleden, vóórdat de spoorweg ook hier het verkeer had gemonopoliseerd. En uit dien ouden, roemrijken tijd, toen zij de uitsluitende verkeersweg was, heeft de Boorlaan nog het eigenaardige karakter behouden. Zooals de Sophia-laan de weg van de weelde-equipage is, zoo zijn in de Boorlaan bij voorkeur de diligence, de boerenwagen, de woonwagen en de hondenkar op hun plaats. Wanneer wij er 's avonds een boerenwagen zien voortschommelen, tusschen de donkere boomenrijen, dan komt ons een rustige kalmte uit deze logge massa tegemoet, ongekend in onzen zenuwachtigen stof-, stoom- en benzine-tijd.

Helaas, slechts een enkel oogenblik mogen wij ons overgeven aan onze mijmering. Want, hoort! Het dondert reeds aan in de verte, het steunen en kraken, het hoorngetoeter, dat de vredige atmosfeer van onze donkergroene boomenlaan gaat verstoren. En vóórdat wij nog uit onzen droom tot volkomen bewustzijn van den tegenwoordigen tijd zijn ontwaakt, omvangt ons een stofwolk.

Zeker, wij weten dat de auto hoe langer hoe meer het voer-middel wordt van den tegenwoordigen tijd, en dat zij in de naaste toekomst het verkeer zal beheerschen.

Maar dit ontnemt ons niet het recht om ons te ergeren over de laksheid der overheid, die nog zoo weinig toont te begrijpen, dat de wegen in overeenstemming moeten worden gebracht met de eischen welke de moderne snelheidsmachine er aan stelt.

In het buitenland — o.a. in de Riviera — heeft men reeds een aantal groote wegen stofvrij weten te maken door Westrumiet

Foto Aug. F. W. Vogt.

LANGS EEN VIJVER.

en andere preparaten. Waarom blijft het in ons land nog altijd bij proefnemingen op microscopisch kleine schaal?

Deze overpeinzing heeft onze aandacht afgeleid van de bekoring, die uitgaat van den mooien boomenweg.

En als wij dan in arren moede omkeeren en den weg weer nemen naar de stad, dan zien wij opeenmaal de Princesgracht liggen in de sombere schoonheid van haar imposanten huizenbouw, als gestold in het leven van een grootsch verleden.

Dit is wel het zeventiende-eeuwsche Den Haag, het regeerings-middelpunt van een volk van heerschers, de stil-deftige woonplaats van een zelfbewuste wereld-beheerschende diplomatie!

Wanneer wij op een mooien zomerdag de zondorgloeiende Maliebaan oversteken en daarna onzen weg vervolgen langs het verlengde van de Sophia-laan, dan vinden wij, dieper in het Bosch, een reeks van heerlijke plekjes, waarvan onze photo's er een paar vertoonen: mooie boompartijen, geheimzinnig kreupelhout, een kleine vijverkom, waar waterlelies peinzend kijken boven het water, en aantrekkelijk slingerende voetpaden.

Hier is voor den opmerksamen waarnemer het Bosch van een ander karakter geworden, dan bij de groote lanen aan het begin. Het is niet meer het donkerzwarte geboomte, dat zeventiende- en achttiende-eeuwsche herinneringen wekt, en dat men zich steeds door malschgroene weiden omringd denkt. Wij zouden ons hier kunnen verbeelden ergens in Gelderland te zijn, in de Veluwe, waar het lichte looverdak zich welft over dunnere stammen en, waar, in de verte, de zonnehemel glanst over de bruine heide.

Maar wij keeren ons naar den Zuidkant en komen weldra aan

de plek, die wel het glanspunt van het Haagsche Bosch mag heeten — de ruimte, waar de beide groote vijvers liggen.

Hier zijn wij in het rijk van de majestueuze rust, van het peinzende droombestaan, van de onbestreden heerschappij der harmonieuze Natuur.

's Morgens moet men er zijn, op een vroegen zomerochtend, als nog geen drukte van menschenbeweeg de heilige stilte heeft ontwijfd. De blauwe hemel lacht over het wijde water; en de spiegelende watervlakte lacht terug met denzelfden diepblauwen groet. Aan de kanten buigen de bladerentakken der treurboomen zich over het water en scheppen in de glanzende diepte een mysterieuze wereld van groen. Het smalle pad, dat de vijvers

DE HERTENKAMP.

omzoomt, bereidt den wandelaar telkens nieuwe aspecten. De boompartijen rondom de wijde waterkommen openen zich telkens tot grotten van groen en van pittoreske doorkijkjes. Rondom juichen vogelen-geluiden door de morgenlucht.

Als dan de wandelaar zich neerzet op een bank aan het water en zijne blikken verliezen zich in de verre luchten en om zijn hoofd twinkelen de vogelen-geluiden vanuit de hooge boomen — dan waant hij zich heel ver, hij waant zich een hindoe-kluizenaar in een Indisch woud, bespiedend den loop van de zon en het ontluiken der bloemen, levend in heilige afzondering het leven der Natuur en pogend de taal te verstaan, die zij spreekt.

Hier in de zachte, overstelpende schoonheid der groote vijvers — hier klopt er in waarheid het hart van het Bosch.

Elken Woensdagavond in den zomer is er muziek in „de tent”, het groote gebouw met het terrein er omheen in de Jacoba-laan, dat behoort aan de „Witte Sociëteit”. Dan verzamelt zich onder de hooge, duistere boomen een joelende, lachende, pretmakende menigte, die soms den klank der muziek overstemt. En terwijl binnen het hek van het tentterrein de leden der „Witte” stijfjes aan tafeltjes zitten in deftige voor-naamheid, is het daarbuiten een voortdurende primitieve en „volksthumliche” flirt.

Maar niet alleen de zomer maakt zoo het Bosch van tijd tot tijd tot een plaats van menschenverzameling. Ook de winter lokt er nu en dan de massa tot ontspanning heen.

Als de vorst de boomen heeft getooid met zijne wondere rijparabesken, als de takken-armen zijn herschapen in ijle, witte spinrag-paleizen, als de sneeuw de geluiden dempt in een omwikkeling van hare donzige blankheid, dan kan het gebeuren, dat ook de vijvers verstijfd zijn in de kille omhelzing van den ijsgod. En de bevrozen vlakte is dan zwart van menschen, die in lange slingers op schaatzen rondzwieren in krioelend bewegen.

Zoo leeft dan het Haagsche Bosch zijn leven het gansche jaar door in innige vertrouwdheid met de menschen. Het weet de groote massa te lokken met luidruchtige, massale vermaken, en het boeit den eenzamen wandelaar en doet hem verzinken in innige aanschouwing der Natuur.

Zoo omhuift het zich beurtelings met het lichte, lachende groen van de lente, met de zwaar-donkere, sappige rijpheid van het zomergebladerte, met de weelde der vallende herfstbladeren, die stervend de aarde nog groeten met zachten, geelgouden lach en met de ijle geheimzinnige rijpfiguren van den winter.

Het Haagsche Bosch is samengegroeid met de stad en de menschen. Het is de bemiddelaar tusschen het harde, luidruchtige stadsleven en het geheimzinnige geluidloze leven der Natuur.

A. MORESCO.

DE AARDRUPS.

ER zijn weinig insecten zoo schadelijk voor den land- en tuinbouwer en den bloemist als de aardrupsen. Zij hebben een grijze kleur, hier en daar met een groenachtige tint, op kop en voorborststuk wat donkerder. De doorschijnende, schitterende huid vertoont overal verspreid kleine hoornplaatjes, voorzien van een borstelhaartje. Uit de gevangenis bevrijd, waarin sommige zich zelf opgesloten hebben, nemen zij gaarne den spiraalvorm aan. Over dag leven zij in den grond en richten daar ontzettend veel schade aan. Naar deze gewoonte hebben zij haar naam ontvangen. Zij vreten de wortels van rogge en tarwe, van koolzaad en koolplanten. Sommige boren zich in mangelwortelen en koolrapen, knollen en aardappelen. In den moestuin vernielen zij kool en spinazie, sla en bieten. Den bloemist veroorzaken zij schade door de stengeldeelen te eten van aurikels. Ook de knollen der dahlia's en de wortels der balsemien kunnen zij niet met vrede laten. 's Nachts komen zij boven den grond, ten einde daar haar slag te slaan. 't Schijnt echter dat zij, welke zich inboren, daaraan niet meedoen, doch in haar schuilplaats blijven.

De vlinder van de aardrups ziet men 's avonds kort na zons- ondergang rondvliegen, vooral in de maanden Mei, Juni en Juli, soms echter ook nog wel in Augustus en September, een enkele maal in October. Hij behoort tot de familie der Uilen en heeft een vlucht van ± 44 m.M. De voorvleugels hebben een grijs-bruine kleur, bij de gewoonlijk lichtere mannetjes met een geelachtigen weerschijn. De achtervleugels der laatste zijn melkwit, die der vrouwtjes donkerder. De voorvleugels zijn smaller dan de achtervleugels en voorzien van verschillende teekeningen, strepen en vlekken.

De wijfjes leggen in Augustus, doch soms ook eerder of later, hare eitjes in den grond, waaruit na verloop van ± 14 dagen de

rupsjes te voorschijn komen, welke in volwassen toestand ± 52 m.M. lang zijn, zoo dik als een ganzepen. Begint de winterkoude, dan kruipen zij dieper in den grond, waar sommige zich verpoppen en in den voorzomer als vlinder voor den dag komen. Het zijn waarschijnlijk die, welke reeds in Mei rondvliegen. De meeste echter overwinteren als rups en komen met het voorjaar weer aan de oppervlakte. Daar leiden zij hun vroeger leventje, bij dag onder en bij nacht boven den grond, waarna zij zich ook verpoppen. Hare vlinders zullen 't wel zijn, welke in Augustus en September vliegen. Een deel der overwinterende aardrupsen sterft dikwijls door de koude en dat is maar gelukkig ook. Bovendien worden zij vervolgd door spitsmuizen en mollen, terwijl zij een prooi zijn voor roeken en andere vogels, indien zij zich aan de oppervlakte vertoonen.

Zij zijn een ware plaag. Het diepploegen in het najaar kan in sommige gevallen veel goed doen. Beter is het ze, vooral in tuinen maar ook op akkers, weg te zoeken, vooral 's nachts met behulp van een lantaarntje, als zij haar schuilhoeken verlaten. P. FRANSEN Jz.

Foto L. Dorsman Czn.

DE STINKZWAM.

De groote Stinkzwam.

(PHALLUS IMPUDICUS L.)

WANNEER men in den zomer een wandeling maakt door een boschachtige, zandige streek, dan kan het gebeuren, dat men plotseling tusschen de dorre bladeren van den bodem een 15 à 20 c.M. lang, kaarsachtig, wit, zeer onaangenaam riekend voorwerp ziet staan, dat in bijna niets herinnert aan den vorm van een gewonen paddestoel; dat is dan een stinkzwam. De Phallus impudicus is een allermerkwaardigst natuurvoortbrengsel, ten volle waard, eens wat nader bekeken te worden. Wie zijn afkeer weet te overwinnen, wordt allereerst getroffen door den fraaien bouw van den witachtigen, hollen steel, die als uit was gevormd schijnt en door honderden poriën zeefachtig doorboord is. Bovenaan draagt de steel een vuilwitten, klokvormigen hoed, die tal van richels vertoont, ongeveer

als de bekende morieljes. En onderaan eindigt hij in een soort van beursachtigen zak, dien men niet altijd zien kan, doch waarvoor men de zwam soms een eindje moet uitgraven. Om iets van de inrichting van dezen paddestoel te begrijpen, moeten wij met onze gedachten teruggaan naar wat wij in een vorig artikel hebben opgemerkt omtrent de verdeling der zwammen. Als een der groote afdelingen van het rijk der paddestoelen hebben we toen genoemd de *huikzwammen* en opgemerkt, dat bij deze planten de sporen als een klomp (*gleba*) binnen in een omhulsel (*peridium*) zitten en dan naar buiten gebracht moeten worden. De stinkzwam behoort tot deze familie. In haar jeugd heeft zij een geheel anderen vorm. Dan gelijkt zij bijzonder veel op een schildpadei, heeft een vuilwitte kleur en voelt ongeveer aan als gummi. Snijdt men dit „ei” overlangs door, dan ziet men daarin het geheele bovendeel der zwam reeds kant en klaar liggen, doch klein en in elkaar. Is het wonder, dat men er vroeger niets van begreep en het met den naam van *heksenei* bestempelde? Uit dit heksenei

nu schiet met kolossale snelheid (in enkele uren) de steel naar boven op, den hoed dragende, die nu bedekt is met een zwartachtig-groene laag van sporenslijm. Van de hoedrichels is er dan niet veel te zien. In dit stadium van haar bestaan verspreidt de stinkzwam een ondraaglijke aas- of lijkenlucht, die meters ver te bespeuren valt en zoo intens is, dat men, de geur in den neus krijsende, zou zweren, dat er zich in de onmiddellijke nabijheid een rottend dierlijk bevond. Tientallen van aasvliegen en ook kevers werpen zich op het sporenslijm en likken dit met zulk eene gretigheid op, dat in een paar uur alles verdwenen is en de zwam zich voordoet als op de photo-

Foto P. Egmond.

VLINDER VAN DE AARDRUPS.

nen, en de vorm van den hoed valt heel gemakkelijk waar te nemen. En wat is nu het doel van het verspreiden van deze ondraaglijke geur, vraagt iemand allicht. Na het vooratgaande ligt het antwoord voor de hand. De aasvliegen, die van het slijm gesnoept hebben, brengen dit verder over naar andere plaatsen van het bosch en als de omstandigheden gunstig zijn, komen daar de sporen tot ontwikkeling en vormen een nieuw mycelium, dat na verloop van tijd weer aan andere stinkzwammen het aanzijn zal schenken. Veel zeldzamer is een andere, kleinere, stinkzwam, de *honds-phallus* (*Phallus canina* Huds.), die zich van de groote onderscheidt door een mooi, lakrood hoedje en olijfgroen sporenslijm en een bijna totaal gemis aan stank. In het Gooi heb ik deze soort slechts eens gevonden en wel in de nabijheid van Oud-Valkeveen. Zij groeit aan den kant van eikenhakhout. Misschien is een der lezers, geholpen door deze aanwijzing, zoo gelukkig er eens een exemplaar van te ontdekken.

L. DORSMAN CZN.